

Contact tijdens een vakantietrip naar Nepal mondt uit in een langjarig project tegen **staar**

'Niet elk land zo positief als Nederland'

Gerard Smith houdt van bergwandelen. In 1977 bezocht de oogarts uit Aerdenhout Nepal en vier jaar later ging hij opnieuw. Die keer zag hij in Kathmandu een kliniek waar hij, puur gemotiveerd door liefde voor zijn vak, binnenstapte om te kijken of er collega's van hem werkten. Die waren er. „Drie oogartsen. Op indertijd achttien miljoen Nepalezen.”

Een van hen, Yanta Mani Pradhan, legde Smith uit dat ze hun landgenoten oogzorg verlenen middels 'oogkampen'. Met een klein vliegtuig het land in, dan een paar dagen lopen en aangekomen op 2500, 3000 meter de ooglijders die zich daar verzameld hebben opereren. Assistenten sturen de artsen vooruit om patiënten te screenen, omwille van efficiënte hulpverlening. De radio en aanplakbiljetten attenderen de bevolking op een aanstaand oogkamp. „Simpel papier met poep op de lemen huizen geplakt.”

De patiënten, met staar als veel voorkomende klacht, hebben soms dagen of zelfs meer dan een week moeten lopen om het kamp te bereiken. „Er komen zo duizend mensen op een oogkamp af. Kinderen, grootouders. In manden die familieleden met een band om het voorhoofd op hun rug dragen.”

Terug in Nederland vertelde Smith over zijn ervaringen bij de Lionsclub Zuid-Kennemerland. En over zijn plan om in mei 1984 terug te gaan naar Nepal om mee te gaan op oogkamp. De Lions besloten hem te steunen en twee man mee te sturen. Fotograaf Hans Donkersgoed en 'Lion' Bas Anselms met een videocamera om zijn nek.

Vanuit Kathmandu wist Smith een stoel in een Twin Otter te bemachtigen, een klein vliegtuig dat hem naar Jamla bracht. De anderen moesten zelf later maar zien te komen. Smith trof een schoolje aan, waarin hij zijn kamp kon inrichten. Een pijpleiding werd naar het lokale riviertje aangelegd, zodat hij zijn handen kon wassen. „Ik zag inmiddels in de spelonken en inhammen van de bergen ontzettend veel mensen wachten en begon maar ze te screenen. Er waren er tientallen met een rijpe staar. Met een viltstift zette ik kruizen boven de ogen die geopereerd moesten worden. Uiteindelijk kwamen de andere twee met Yanta Mani Pradhan en een Zwitserse arts en hebben we in vier, vijf dagen 259 mensen geopereerd. Daarna zijn we naar het noorden gevlogen en hebben we nog een oogkamp gedaan.”

Puzzelmarathon

De film van Anselms was 'een redelijke amateurfilm', maar sprak daardoor wel aan toen die bij de Lions werd vertoond. „Met de mooie dia's van de fotograaf.” De Lions besloten actie te voeren op de jaarmarkt in Heemstede voor het project en Peter de Boer stapte bij Rob van Vuure binnen, toen hoofdredacteur van Libelle, om te bepleiten dat het tijdschrift over de oogkampen zou schrijven. Van Vuure

haakte wat redacteurs aan, die jaarlijks de puzzelmarathon organiseerden en die op zoek waren naar een kleinschalig goed doel ergens ver van huis. De Boer vroeg zijn vriend Van Vuure hoeveel zo'n puzzelmarathon op zou kunnen leveren. „Een miljoen gulden”, antwoordde Van Vuure. De Boer later: „Het voelde alsof ik zes verdiepingen in het gebouw naar beneden viel.”

Naar het derde oogkamp ging een verslaggeefster van Libelle mee. Het tijdschrift knoopte er wel de eis aan vast, dat er voor de inzamelingsactie een stichting werd opgericht. Die ging Oogkamp Himalaya heten, met De Boer als voorzitter en Smith als vice-voorzitter. De puzzelmarathon werd een doorslaand succes. Haarlems Dagblad deed er in 1986 een schep van 230.000 gulden bovenop, dat door lezers bijeen werd gebracht. Het werd de opmaat tot professionalisering en uitbreiding van de oogzorg in Nepal.

„We leidden in een paar jaar honderd oogarts-assistenten op, zeg maar oogheelkundige paramedici. Ook Amerika, Noorwegen, Japan en Zwitserland hadden programma's. In alle zones van het land kwamen oogziekenhuizen. Inmiddels zijn het er zestien.”

Het troebel worden van de ooglenzen heeft diverse oorzaken. Aangeboren staar komt ook voor. „Vandaar de

kinderen.” Op het Indiase continent komt staar vaker voor dan elders. „Er is geen honderd procent wetenschappelijke verklaring voor”, zegt Smith, nu 76 jaar, in zijn appartement in Bentveld. „Door buiten te werken is er veel blootstelling aan UV-licht. En het zit ook in armoedegerelateerde ziektes dat ze staar krijgen. Die verstoren de elektrolytenbalans die belangrijk is voor het helder houden van de ooglenzen.” Dat deze factoren meespelen staft Smith met de percentages staar bij de betere welstandsklassen. „Die zijn vergelijkbaar met bij ons.”

Bergpaden

'Fantastisch van het vak' vindt hij, dat het probleem 'heel effectief is op te lossen'. Troebele lens verwijderen, kunstlens erin, patiënt ziet weer. „Hier pakt men dat sinds 1971 zo aan. In Nepal werd de lens verwijderd en kreeg men eerst een 'staarbril', zo een met dikke glazen waarmee eigenlijk alleen recht vooruit te kijken is.

Erg onhandig op smalle bergpaden. In Nepal is men in 1988 pas overgegaan op meteen vervangen door kunstlenzen, omdat men dacht dat zulke gecompliceerde operaties in dergelijke omstandigheden niet mogelijk waren. Het kan dus wel en complicatiepercentages zijn vergelijkbaar met hier.”

Oogziekten hebben enorme impact op samenlevingen zoals de Nepalese. „Een kleinkind dat voor opa moet zorgen, kan niet naar school”, geeft Smith als voorbeeld. Operaties aan kleine organen zoals de ogen, hebben grote gevolgen. „Wij vinden het helemaal geen klein vak”, zegt hij ietwat verongelijkt, duidend op de gewoonte binnen de geneeskunde dermatologie, kno en oogheelkunde zo te betiteln. Hij heeft veel collega's geënthousiasmeerd. „Een stuk of veertig zijn hetzelfde gaan doen als ik, sommigen één keer, sommigen vaker. Nederland is wat dat betreft een redelijke uitzondering in de wereld. Er zijn nogal wat oogartsen die dat zijn geworden omdat ze tropenartsen waren en op deze manier weer die kant op konden. De christelijke

missiedrang waar ons land sterk in is geweest woog ook mee. Er is in Nederland ook begrip voor dit werk als je met mooie foto's en mooie verhalen terugkomt. Meer dan in bijvoorbeeld Amerika, waar patiënten vinden dat hun oogarts er voor hen is en men in Nepal zijn eigen problemen op moet lossen. Niet in elk land zijn de reacties zo positief als in Nederland.”

Peter Schat

'Kind dat voor opa zorgt krijgt geen school'

Gerard Smith (midden) met een patiënt. Op de foto rechtsboven voert hij in 1984 een operatie uit. Alle foto's zijn afkomstig uit het boek 'Mission eye care'.

